

MI, BARBARI RAZMIŠLJANJA O ITALIJANSKI ANOMALIJI

Kdo so barbari? Običajno pravijo, da prihajajo od zunaj in da nimajo obraza. Pravijo tudi, da so to »drugi«. Danes je v Italiji najbolj razširjena identifikacija barbarov s priseljenci. Tudi ko prestopijo iz ilegale v legalnost, ostajajo največkrat »nevidni«.

Kaj pa, če bi veljalo nasprotno, in bi barbari prihajali od znotraj? Kaj pa če bi bili barbari mi sami? Pred nedavnim se je v dnevniku *La Repubblica* razvila debata med pisateljem Alessandrom Barricom in Eugeniom Scalfarijem, ki je ustanovitelj tega dnevnika in hkrati priznan esejist. Barrico je trdil, da bodo »novi barbari« moški in ženske, ki so se preko interneta naučili pluti po gladini stvari in se izogniti težavam lažne globine. Scalfari pa je opozarjal na večjo previdnost in pozival k temu, naj raje razmislimo o svoji zdajšnji barbarizaciji. V splošnem pristajam na ta drugi predlog in mislim, da je projekcija, ki jo vsebuje Barricov pogled, intelektualni luksuz, ki si ga v tem trenutku ne moremo privoščiti. Po mojem odgovarja zdajšnja barbarizacija že razširjeni in poenotujoči podkulturi, ki jo uspešno promovira današnji stil italijanske vlade.

Ravno ta podkulturni konsenz imenujem »italijanska anomalija« in po mojem mnenju vsebuje to soglasje značilnosti sodobnega barbarstva. Rad bi sintetiziral nekaj teh značilnosti, ki prihajajo od daleč in ki jih je Pier Paolo Pasolini predvidel, ko je govoril o poenotenju in antropološki mutaciji. Zdaj sta ti značilnosti postali prikazni, ki ju je izredno težko izgnati; težko ju izžene tudi tisti, ki je ohranil še kakšno zalogo kritičnega duha. Zdi se, da nekakšna megla ali želatina ali lepilo ovijajo čisto vse: od javnih nagovorov do različnih oblik življenja.

Prav mi, mi smo barbari, kajti skoraj nihče se ne more izmakniti tej megli, pa čeprav si nekateri prizadevajo, da bi ohranili cone svetlobe. Mislim, namreč, da ni nihče zares odporen na model življenja, za katerega sta vrednoti zlasti materialno bogastvo in osebni uspeh in (realno ali samo zaželeno) uživanje teh t. i. vrednot. Vendar za materialno bogastvo in njegovo posledično uživanje so demokratična pravila le natlačena ovira, ki jo je treba obiti. Ne vem, če lahko v tem primeru še koristno uporabimo besedo »fašizem«. Zanesljivo pa gre za specifično varianta pojava, ki ga Michel Foucault imenuje biopolitika. Zdaj pa gre za to, da ta pojav potrpežljivo opišemo, ne da bi ga opredelili.

Da lahko nekdo obide oviro, ki jo predstavljajo pravila, se pravi demokratična legalnost, je treba najpoprej razgraditi demokracijo in pri tem zatrjevati, da to počnemo v imenu same demokracije in svobode. Demokracija in svoboda se kažeta kot zaskočeni zaradi lastne zapletenosti: potrebno ju je torej sprostiti, razbremeniti, če hočemo delovati in ukrepati. Delovati in ukrepati pa pomeni (v že povsem utečeni novi govorici) uresničiti prevladujoči življenjski model. Opomin je namenjen vsem, mlademu začasnemu delavcu, brezposelnemu človeku, prav tako človeku, ki je na lastni koži občutil težo materialnega obubožanja, in celo tistemu, ki je zaradi rase, spola in starosti v neugodnem položaju. Vsi naj bi imeli možnost, da postanejo prebrisan samopromotorji, bodisi zaradi osebne podjetnosti bodisi zaradi same »prebrisanosti«, ki je že od nekdanjega italjskega značaja in jo danes promovirajo kot socialni standard.

Neverjetno zaporedje pojavov korupcije, zaradi katerih je danes sodstvo v Italiji tako pomemben (in tako neusmiljeno izpostavljen) subjekt, je v očeh javnega mnenja nekakšna nepričakovana zapreka. Jasno, noben »normalen« državljan ne more pristajati na korupcijo, vendar dogaja se, da samo korupcijo javno mnenje obravnava kot manjši, zanemarljiv prekršek. Posledični splošni način mišljenja je privajanje na strategije prebrisanosti – ki jih narekuje zasebni interes in jih potrjuje podjetniška logika po zgledu delovanja vlade –, pristajanje na te strategije, včasih je slišati celo hvalnice na njihov račun. Nadaljnja posledica je popolna sprevrženost politične prakse: dan za dnem je politično delovanje v očeh in glavah državljana demotivirano, predstavljeno kot začaran krog, izguba časa, oddaljevanje od pravih smotrov. Na tak način je t. i. politični razred (ki se gneti v televizijskih talk showih) zreduciran na spektakle za tepce in zagotovo ni naključje, da ni nikakršne generacijske zamenjave. Čemu naj bi sploh mlad človek vstopil v politiko? Kvečjemu vstopajo vanjo mogotci in bogataši.

Kot je razvidno, ni potrebno vsakič zastaviti ključnega vprašanja o »konfliktu interesov«, ki spremlja gosпода Silvia Berlusconija od samega vstopa v

politiko, na začetku devetdesetih let. Pravzaprav, ravno ta konflikt je pospešil njegov »vstop« v politiko in se potem zabil in zaril kot odločilni in vse bolj vidni žebelj v italijansko institucionalno sceno. Politična opozicija (ki je bila takrat na vladi) pa se pri tem ni znala, ali mogoče celo ni hotela, spopasti z njim. Koliko dekretov in t. i. zakonov *ad personam* (in včasih *ad aziendam*)¹ se je zvrstilo v teh letih? Tudi v tem času (na koncu leta 2010), kljub makroskopskim problemom na področju zaposlitve in ob izredno težkem socialnem stanju, je glavna skrb premierja Berlusconija ta, da se zavaruje pred domnevno agresivnostjo sodne oblasti in to na dva načina: z institucionalnim ščitom in z najavljenim poskusom, da *ex lege* udomači avtonomijo samega sodstva.

In ni potrebno niti spomniti, da zadeva ta »konflikt interesov« upravo televizije kot vira novic, s katerim se odločilno ustvarja politični in kulturni konsenz. Že stari Marx, tudi če ga jemljemo samo po kapljicah, nam v hipu razkrije, kako se pri nas lastnik proizvodnih sredstev perverzno povezuje s političnim vodstvom in povzroča posledice, ki bi jih vsaka demokracija imela za anomalijo. Monopol medijev ustvarja kulturo podrejenosti v državi, ki je vse bolj podobna podjetju in volilnemu stroju (za doseg zmage na volitvah) ali neprekinjenemu pridobivanju medijskega soglasja.

V Italiji se že dolgo nahajamo v tej anomalni situaciji konflikta interesov in zdi se, da je sama beseda »konflikt« že izbrisana: anomalija je namreč postala kulturna normalnost in vedno manj je tistih, ki čutijo potrebo, da bi jo popravili. Vedno manj občutimo, da gre za perverzno prakso. Kot da bi večina prebavila in sprejela misel, da sta zasebni in javni interes med seboj prepletena in da morata skupno napredovati na naravni, skoraj fiziološki način. In, če je temu tako, se mora vsak državljan sam znajti v tem prepletanju interesov ali ga vsaj »izkusiti« na tak način, da bo imel od tega kar največjo osebno korist.

Kaj je torej barbarsko, kateri so znaki ali simptomi naše barbarizacije? Je, najprej, pristajanje na jezik (to je govorico neke podkulture), v katerem se zasebno in javno mešata v eni sami razsežnosti (v tisti megli, ki sem jo pravkar omenil) in se prekrivata v plehkem klišeju nekega življenjskega sloga. Prenašanje tega klišeja na samo osebo premierja je postal splošni identifikacijski pojav, ki presega »politično« zavest posameznikov. Načeta kritična zavest se znajde v slepi ulici. Ne more seči po modelih, ki bi se temu klišeju zoperstavljali in ki so zgodovinsko pogoreli. Kritična zavest pa ni niti v stanju, da bi ustvarila nove. Edina možna rešitev je boj na celi črti, boj zoper prevladujočo podkulturo, proti barbarstvu, ki se je usedlo v naše duše.

1 Besedna igra in neologizem, dobesedno: v korist podjetja. Op. prev.

Tako držo imenujem »etica minima« in poziva nas k »pogumu resnice«. Samokritično bi jo morali izvajati zlasti na sebi, saj se nihče izmed nas ne more izvzeti ali o sebi zatrjevati, da je na barbarstvo odporen. Morali bi, da tako rečem, polagati sebi račune in ne imeti ničesar za merodajno. Znebiti bi se morali vsake prepričanosti v neko domnevno resnico in se z neobičajno analitično potrpežljivostjo lotiti subjektivitete, ki jo imamo za svojo.

Za primer bi se rad zaustavil pri t. i. »moralnem vprašanju«. Sovpada javna moralnost z zasebno? In kakšno težo ima za nas danes sama »moralnost«? Lahko bi pritrdilno odgovorili na prvo vprašanje, da morata obe morali tvoriti enoto, da pa je dejansko ta enota danes povsem v nasprotju s tradicionalno idejo o »skupnem dobrem«. Na drugo vprašanje pa bi morali odgovoriti, upoštevajoč dejansko stanje, da je beseda »moralnost« skoraj povsem izgubila svojo težo in postala izmuzljiva ter brez konsistence.

34

Čut za odgovornost pri vodenju javnih zadev je predmet različnih diskurzov, ki se pritožujejo nad dejstvom, da ta občutek upada ali da je že izginil. Te pritožbe so bolj retoričnega značaja in nimajo nobenega praktičnega učinka; pogosto izginejo kot krhek moralizem, za katerim ni že naslednji dan nobenega sledu. Gre za diskurze, ki ostajajo na površini in v bistvu ne povzročajo nobenega odziva. Na koncu se zdi javni prostor povsem odtujen morali: ko zbledi retorika, deluje dejansko samo »cinizem« pristranskih interesov. Če bi lahko takole govorili, bi rekli, da je danes cinizem priznan kot prava vrednota, ki jo gre izvajati in uresničevati. T. i. »skupno dobro« je degradirano na morebitni sopojav ali na zanemarljivo koristnost (kolikor lahko še ustvarja soglasje). Davčna utaja, razširjena nezakonitost, favoriziranje in celo zloraba položaja so oblike delovanja, ki jih ne bremenijo moralne prepovedi. Nasprotno, podpirajo in hvalijo jih celo sami predstavniki vlade, češ da so pametne in upravičene. Jasno je, da doživljajo taka ravnanja, ki so vsekakor zelo razširjena med prebivalstvom, nekakšno ljudsko legitimacijo. Vrsta italijanskih škandalov ponuja s tem v zvezi zelo bogato gradivo, ki potrjuje splošno razširjeni, javni cinizem.

Podobna razmišljanja lahko razvijemo tudi o vrednosti osebnega dostojanstva oziroma zasebnega dostojanstva javnih ljudi. Niti razpuščeno življenje niti seksualne afere, ki sicer povzročajo veliko hrupa, željo po maščevanju in objavo cele vrste tajnih dokumentov, ne diskvalificirajo političnega človeka, ki se običajno brani, da ima pravico do zasebnega življenja, kakršno mu je drago. Še celo Cerkev, ko povzdigne glas v obrambo morale, naleti na gluha ušesa, sicer pa se ne zdi v stanju, da bi lahko upravičeno pridigala.

Vendar, opazujmo stvari pozorno. Zasebstvo igra dvojno in protislovno tekmo: zdaj se sklicuje na nedotakljive pravice *privacy* (glej vso debato o te-

lefonskem prisluškovanju); zdaj pa govori o prepletanju zasebnega in javnega kot o nekem nespornem in zgodovinskem dejstvu. Po mojem mnenju se ravno tu povsem jasno razkriva pravi obraz barbarstva: tu ne gre samo za izničenje moralnih vrednot ali za permisivnost, ampak za modele, ki jih lahko posnemamo in se z njimi poistovetimo. Razuzdano življenje bogatega in hkrati politično vplivnega človeka vzbuja splošno zavist. Kdo pa ne želi bogatih hiš in lepih vil? Kdo si ne bi zaželel vznemirljivega prepleta prestiža in seksa? Ali bliskovitih karier z zagotovljeno glavno, vidno vlogo? S svojo kariero bodri premier svoje podanike: »Če imaš srečo, če tvegaš, če me posnemaš, boš lahko tudi ti dosegel tako življenje.« Koliko se jih je prijelo na to past? Koliko se je tej pasti res izognilo?

Lahko porečemo, da je vse to rezultat spretno propagande v komercialnem pomenu izraza. Lahko porečemo tudi, da gre za lažni, ponarejeni svet. Nedvomno, pa vendar je treba priznati, da je danes igra med resničnim in lažnim v svetu televizijske podkulture in v režimu, ki svet obvladuje ravno s tem medijem, zelo zapletena, da stežka z natančnostjo ločimo resnično od lažnega. Mogoče je najzgovornejši simptom našega zdajšnjega barbarstva prav skrajna težava, s katero začrtati to razmejitev – toliko, da kdaj ne uspemo, če sploh še nameravamo potegniti to črto.

Če se zdi, da smo boj za moralo izgubili že od samega začetka, nam preostane kot možnost vsaj to, da vztrajamo pri minimalnem odporu, da postavljamo neko mejo našemu toleriranju. To je le upanje, vendar v to upanje izlivamo vso svojo civilno, državljansko ogorčenje. Lepljiva želatina nas obdaja in nas prežema, pa vendar se moramo zavedati, da nismo pasivni subjekti neke zdri-zaste oblasti, postanemo pa lahko njeni sokrivci, če na to lepilo pristanemo, mogoče celo povsem avtomatično. Kako, od kod začeti? Nimamo političnih receptov, vemo samo, da barbarstvo preprosto ni izven nas, ampak da deluje v naši notranjosti, večkrat ob našem soglasju. Torej gre zlasti za naš način in stil življenja, za nekaj, nad čimer lahko še učinkujemo.

Če bi radi našli vsaj malo resnice, po kateri naj se orientiramo, jo moramo iskati v svojem življenju, v začetku neke kulturne spremembe in v pogumu za ta začetek. Ki je zelo tvegan, brez katerega pa pomeni lahko vsaka politična in socialna poteza le korak v napačno smer.

Prevedla Veronika Brecelj
